

Sence kot simbolne forme

II. del:

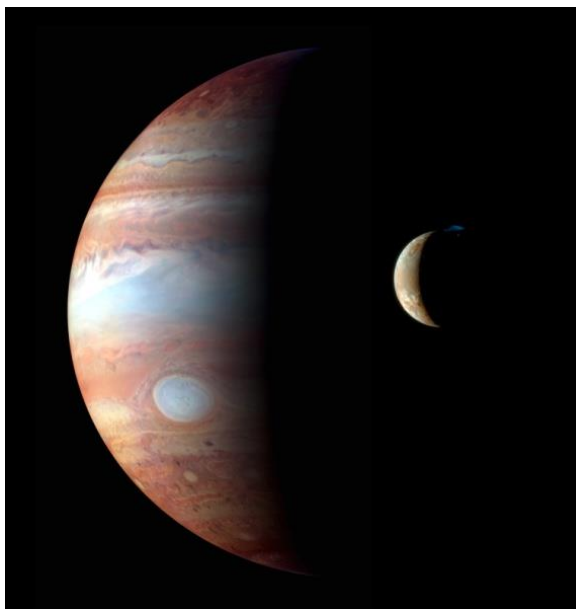
Sence v moderni znanosti in umetnosti
ter *ne nazadnje* v sodobni virtualni realnosti

Galileo Galilei (1564-1642)

... je odkril “reči, ki jih nikoli prej niso videli,
in misli, ki jih nikoli prej niso mislili...”

(Alexandre Koyré, *Od sklenjenega sveta do neskončnega univerzuma*, 1957, prev. Božidar Kante, 1988).

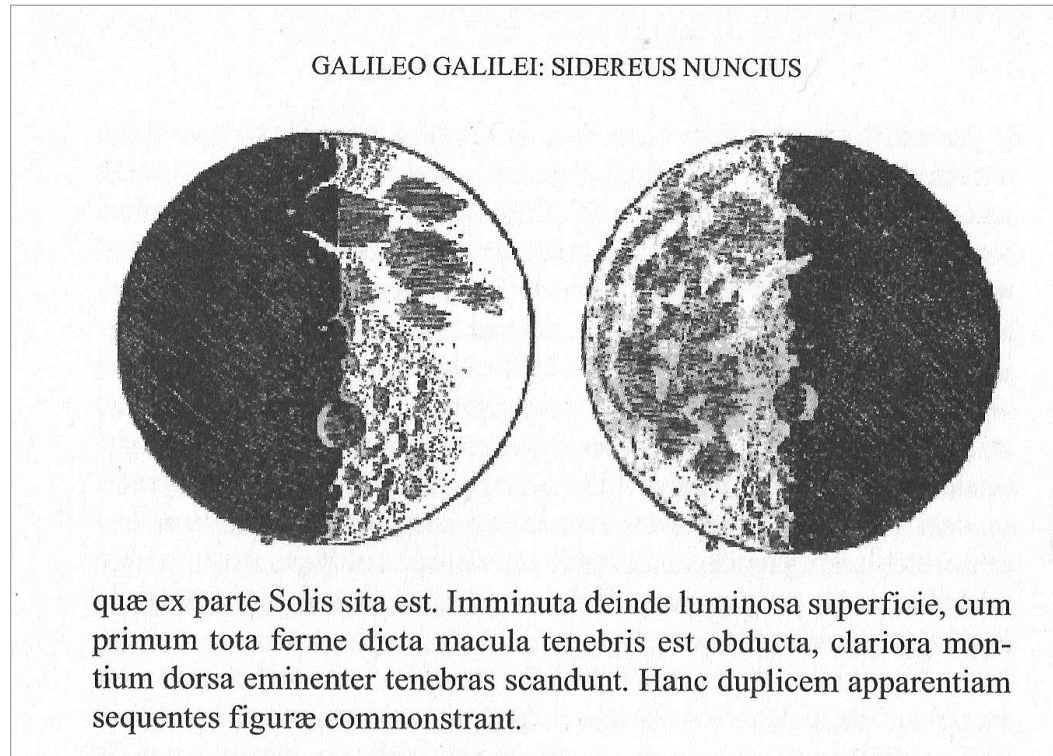

Vesoljska sonda *Galileo* je v času 1995–2003 krožila okrog Jupitra in od blizu poslikala njegove številne lune; *na sliki*: Jupiter in Io (vir: NASA).

Galilejev *perspicillum* (1609/10)

Galilejev *Sidereus nuncius* (“Zvezdni glasnik”, 1610), prva “zvezdna novica”: odkritje gorá in dolin na Luni

- “Večkratno opazovanje teh madežev me je pripeljalo do sklepa, da zagotovo vemo, da površina Lune ni gladka, enakomerna in popolnoma okrogla, kot je o njej in o drugih nebesnih telesih menila velika množica filozofov, ampak je, nasprotno, neenakomerna, neravna in polna vdolbin in izboklin, enako kot površina same Zemlje, ki jo tu in tam ločujejo gorske verige in globoke doline” (slov. prev. Matej Hriberšek, 2007, str. 99).

Gore in doline na Luni, podobno kot na Zemlji

Krater Hiparh (zgoraj desno), premer 150 km, globina 3300 m, ob sončnem vzhodu na Luni, blizu "terminatorja", tj. meje med svetlobo in senco, med Luninim dnevom in nočjo (foto NASA)

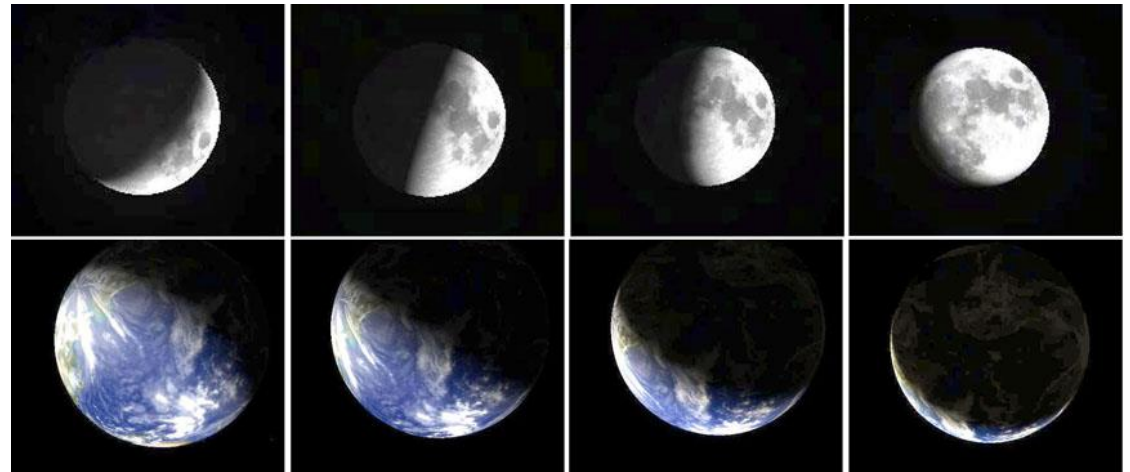
- Galilej: "Podoben pogled se nam ponuja na Zemlji okoli sončnega vzhoda, ko gledamo, kako se doline še ne kopljejo v Soncu, gore, ki jih obdajajo na Soncu nasprotni strani, pa že žarijo v bleščavi; in kakor se sence zemeljskih globeli zmanjšujejo, ko se Sonce dviga, tako tudi ti lunarni madeži izgubljajo svojo temnost, ko se osvetljena stran večja" (*Zvezdni glasnik*, str. 101).

Medsebojno “odsevanje” Lune in Zemlje

Foto: Bob King, 2013
(s spleta, izrez).

- Galilej v *Zvezdnem glasniku* (1610): “Kaj je pri tem tako zelo nenavadno? Z enako hvaležno vzajemno izmenjavo Zemlja Luni vrača enako osvetljavo, kakršno v najbolj trdi nočni temini skoraj ves čas tudi sama prejema od Lune” (str. 117).
- ... in v *Dialogu o dveh glavnih sistemih sveta* (1632): “to, kar pri opazovanju Luninih men vidijo prebivalci Zemlje, bi videli tudi tisti, ki bi na Luni opazovali Zemljo, le da v obratnem zaporedju” (prev. Mojca Mihelič, str. 67).

... s tem, da je Zemlja z Lune dejansko videti ~ 4x večja.
(Spodnji niz so ilustracije, avtor: Bob King, s spleta).

“Zemljin vzhod” (*Earthrise*)

Earthrise, posnet na odpravi *Apollo 11* z ladje *Columbia*, ki je krožila v Lunini orbiti z astronautom Michaelom Collinsom, medtem ko sta Neil Armstrong in Edwin “Buzz” Aldrin z modulom *Eagle* (Orel) kot prva človeka pristala na Luni, 20. julija 1969

- Astronavt Joseph P. Allen: “Med vsemi tistimi *pro et contra* argumenti, zakaj bi šli na Luno, ni nihče predlagal, da moramo to storiti zato, da bi z nje pogledali na Zemljo – a morda je to dejansko najbolj pomemben razlog.”
(Iz knjige: Frank White, *The Overview Effect*, 1998, str. 215).

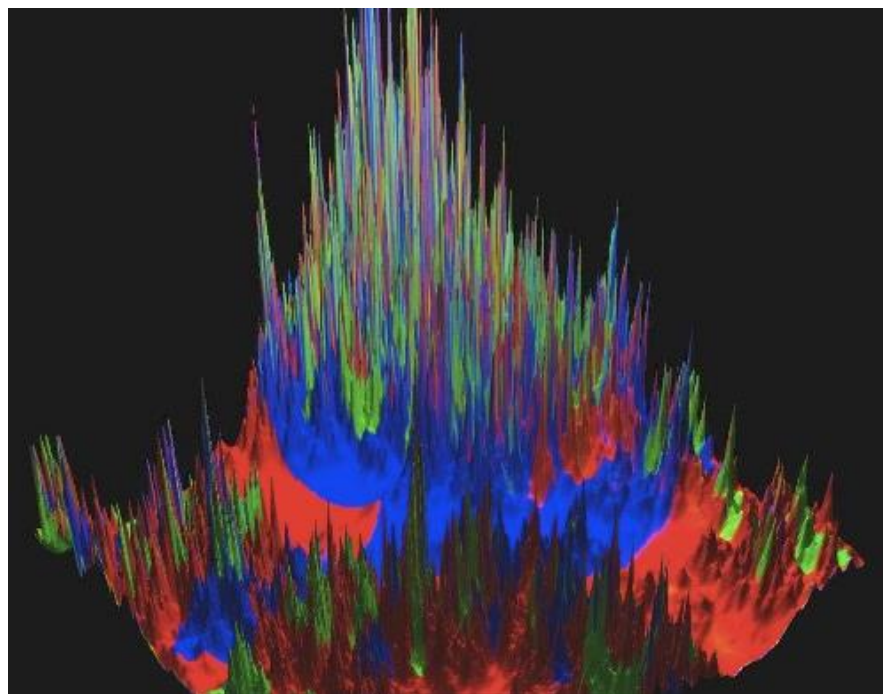

**David
Deutsch**
(1953–)

Kvantne sence drugih vesolij
(knjiga *The Fabric of Reality*, 1997)

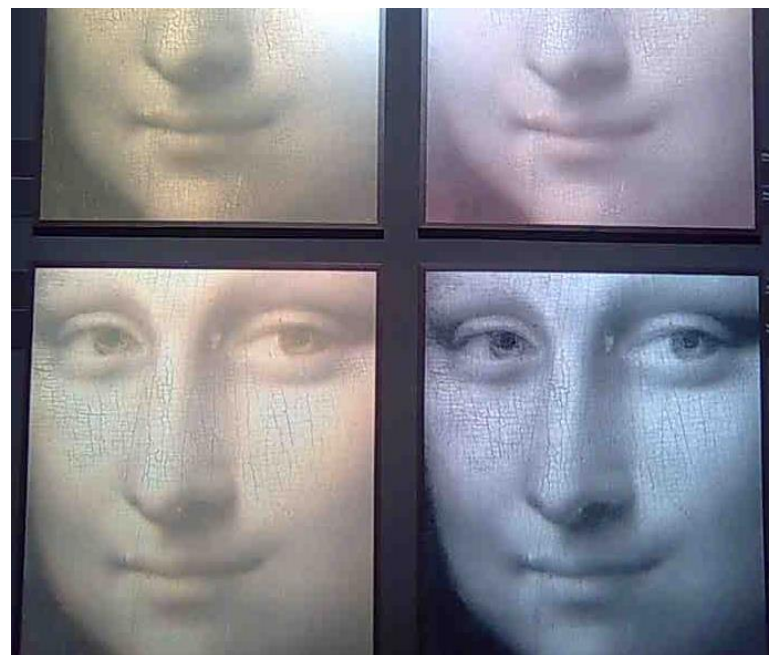
Schrödingerjeva mačka naj bi v teoriji kvantnega multiverzuma *resnično* obstajala v *dveh* (in več) svetovih: v enem živa, v drugem mrtva ...
(risba: Chubas, s spleta)

Računalniška simulacija kvantnega multiverzuma: vsaka konica na tem 3D-grafu bi ustrezala enemu univerzumu, tj. enemu vesolju! (slika s spleta)

Multiverzum in dvojniki (replike, sence ...)

- “Interferenčni eksperimenti z enim samim delcem, ki sem jih opisal, nam kažejo, da multiverzum obstaja in da vsebuje mnoge dvojnike <counterparts> vsakega delca v opaznem univerzumu” (David Deutsch, *ibid.*, 46).

“... in medtem ko sem to pisal, so pisale tudi trume senčnih Davidov” (*ibid.*, 53). – Kdo lahko to zares verjame?

Zavest je »multiverzalna«, »mnogosenčna« ...

Martin Lewis, *Ples senc*, risba, sredi 20. st. (s spleta)

Multiverzum: od moderne znanosti k umetnosti ... (tri kiparske variacije na temo sence)

“Senca večera”,
etruščanski kip, ok. 300 pr.n.š.,
bron, 57 cm,
Muzej Guarnacci, Volterra

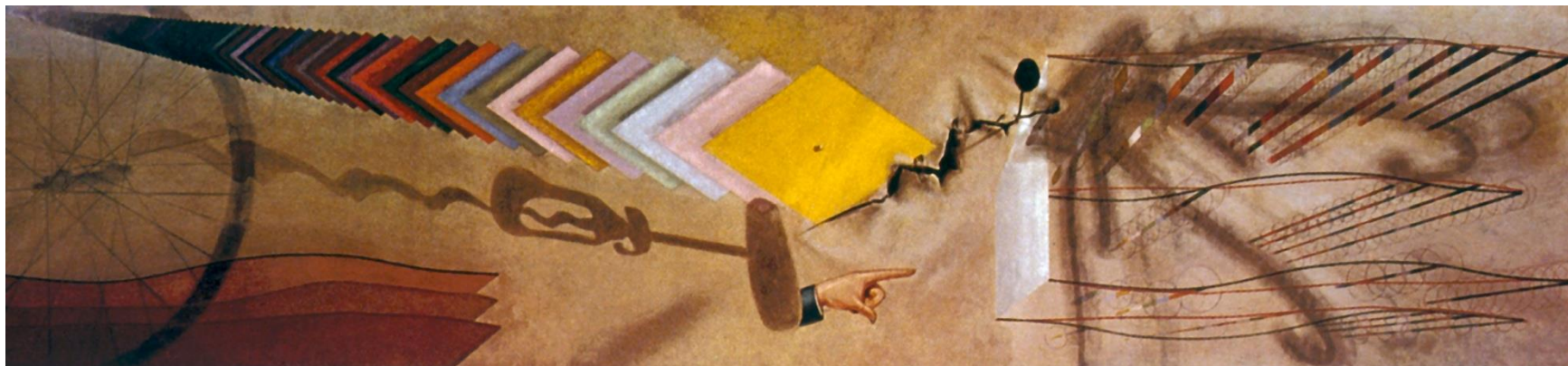

Alberto Giacometti,
Velika ženska, 1960,
bron, 235 cm,
privatna zbirka

Matjaž Počivavšek,
Zrenje teme, 1985,
marmor, ebenovina,
212 cm, Moderna
galerija, Ljubljana

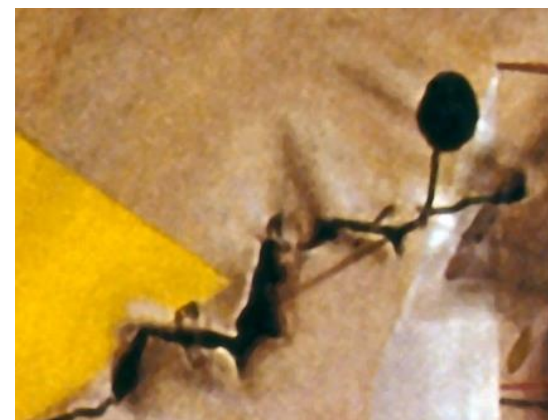
Marcel Duchamp je leta 1918 v newyorškem ateljeju ustvarjal svojo “zadnjo sliko” z enigmatičnim naslovom *Ti m'* (fr. *Tu m'*), več kot tri metre dolgo in 70 cm visoko platno. Na njej vidimo tri ravni realnosti:

3. sence (anamorfoza)

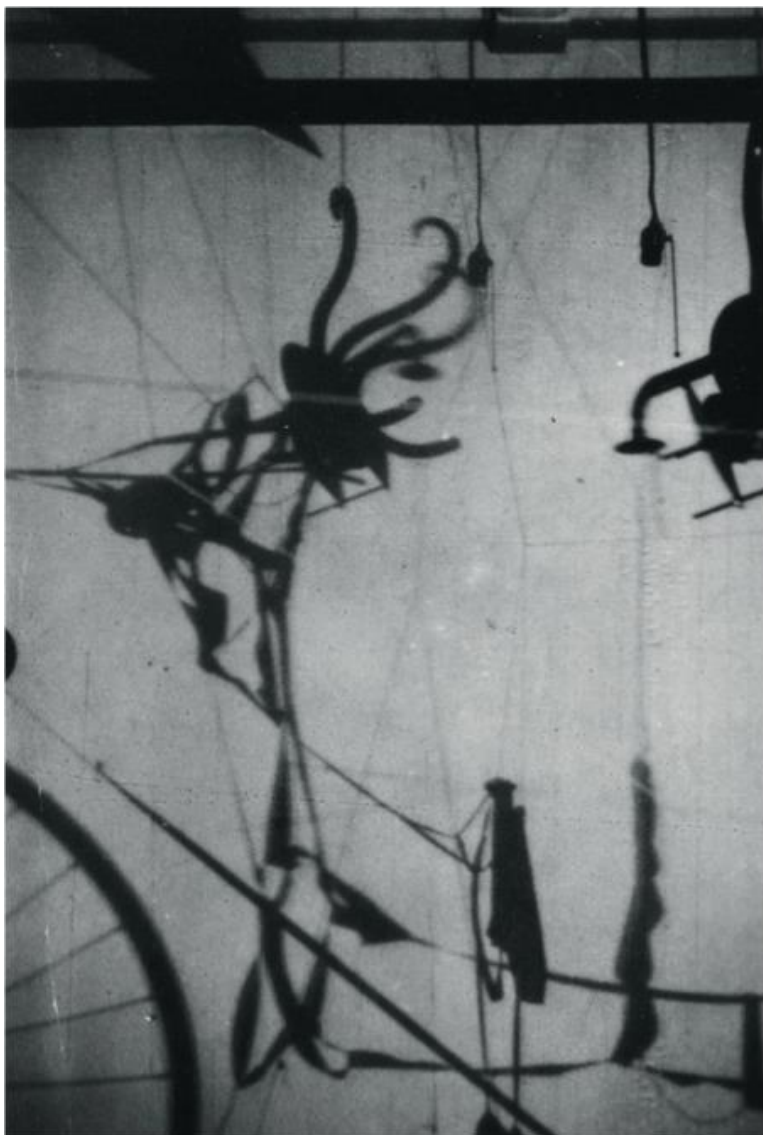

2. naslikana “realnost”

1. *ready-mades*

Duchampov atelje v New Yorku kot “platonska votlina”

Jean Clair v knjigi *Duchamp et la photographie* (1977) pravi:

- “V več kot enem oziru se je Duchampov atelje v New Yorku, medtem ko je delal na *Velikem steklu*, spremenil v platonsko votlino: na vse strani so se po zidovih projicirale sence njegovih *ready-mades*, ki so bile včasih tako deformirane kakor anamorfoze, katerih pomena ni mogoče razbrati, saj se ni več razločilo, od katerih realnih predmetov so bile to projekcije” (str. 10).

sence *ready-mades* v Duchampovem ateljeju (New York, 1918), foto s spleta

Inverzna anamorfoza

Rashad Alakbarov: *Intersekcija*, instalacija azerbajdžanskega avtorja, ki je bila razstavljena na beneškem Bienalu 2013 (foto: Nena Škerlj).

Giorgio de Chirico: *Skrivnost in melanholija ulice* (1913)

... in *Trg s konjeniškim kipom* (tudi ok. 1913)

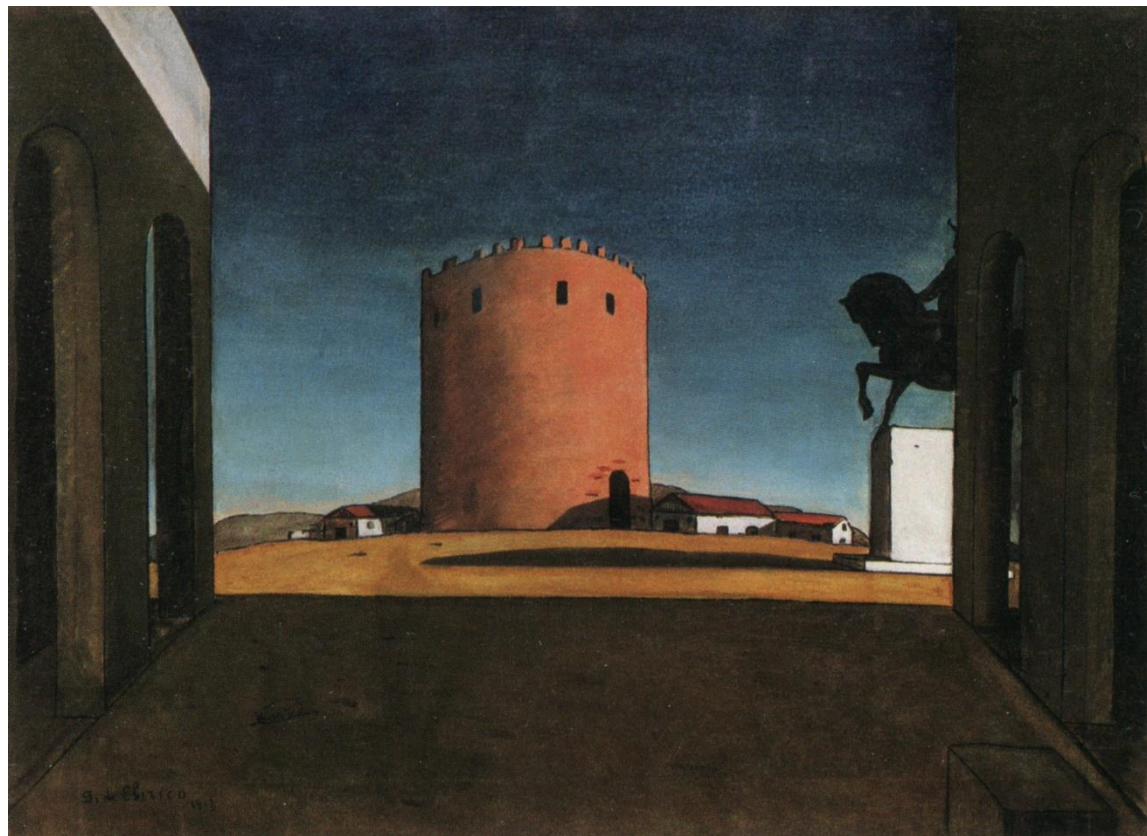

Giorgio de Chirico istega leta zapisal, da je “več enigme v senci nekega človeka, ki stopa po sončavi, kot v vseh religijah preteklosti, sedanjosti in prihodnosti” (nav. po: Stoichita, *op. cit.*, str. 153).

Giorgio de Chirico: *Nostalgija po neskončnem* (1912)

... in *Rdeči stolp* (1913)

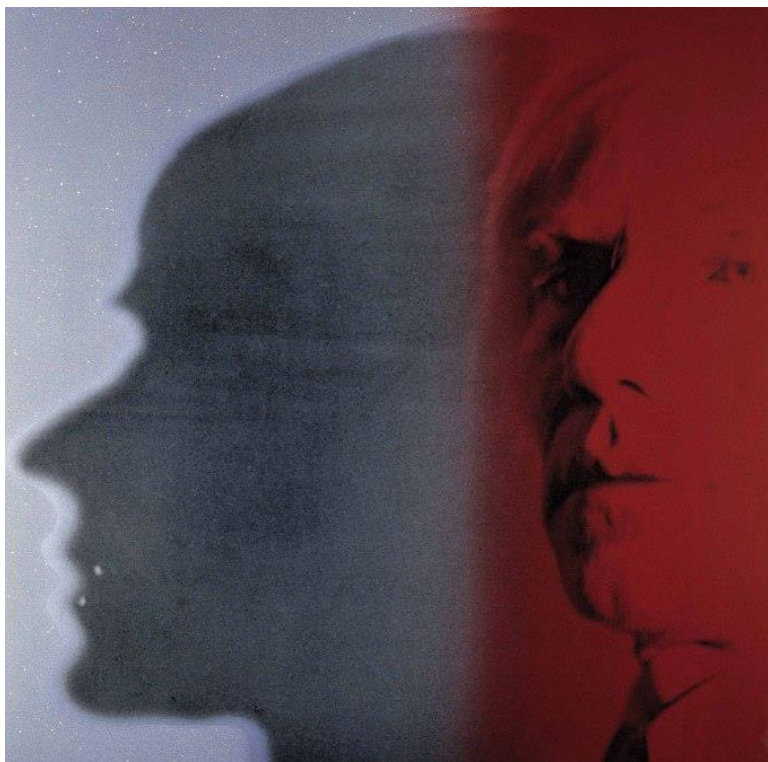
Andy Warhol: *Italijanski trg z Ariadno* (1982)

Andy Warhol: *Sence* (*Shadows*, New York, 1979)

Andy Warhol, senca in osebna identiteta

Warholov avtoportret z naslovom *Senca* (1981)

– velikost: približno meter krat meter –

“Če hočeš vedeti vse o Andyju Warholu, glej samo na površino, na površino mojih slik in filmov in mene samega, in tu sem jaz. Nič ni za tem” (v: Stoichita, 287).

TODA: *kdo sem /kdo je/ ta – jaz?*

Presvetljene virtualne sence realnega sveta

Times Square, New York, 2012 (foto M. U.)

Odlomek iz knjige *O sencah (Štirje časi, Zima)* gl. tudi na spletu:

http://www2.arnes.si/~mursic3/Ursic-Marko_Virtualni_prostori_v_realnem_casu.pdf

Jabolko na virtualno-realnem prestolu

Stolp multinacionalke *Apple* v New Yorku

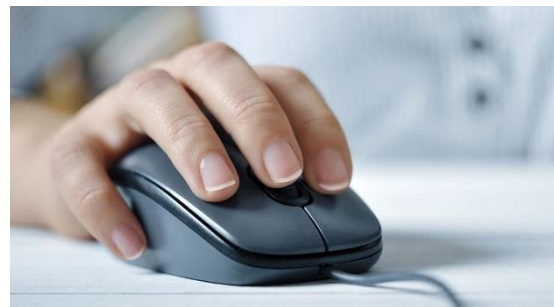
Naš najbližji drugi-isti svet, “senčni svet” – internet

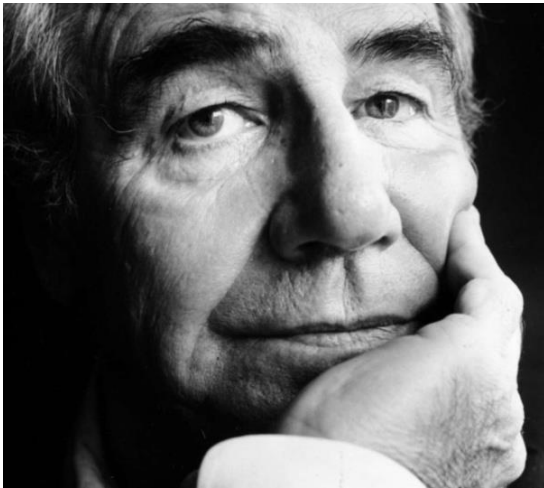

The British Library, London, 2013 (foto M. U.)

Tri faze, trije veliki valovi sodobne virtualizacije realnosti

1. globalna uveljavitev kompjuterske tehnologije (ali »kibertehnike«) v 70. in 80. letih minulega stoletja
2. razvoj interneta kot svetovnega spleta, kot »vzporednega sveta«, od 90. let 20. stoletja do dandanes in naprej ...
3. (hipotetičen) nastanek »tehnološke singularnosti«: ko kompjuter(ji) ne le doseže(jo), temveč tudi preseže(jo) človeško inteligenco – takšen razvoj napovedujejo ne le futurologi, ampak tudi – vse bolj zaskrbljeno – mnogi znanstveniki in filozofi. Se bo to zgodilo sredi 21. stoletja, že prej ali pozneje? Če sploh.

Jean Baudrillard (1929–2007): Zgodba o “popolnem zločinu” – o “umoru realnosti”

- “Nihilizem je danes nihilizem prosojnosti in na neki način je radikalnejši” (Baudrillard, *Simulaker in simulacija*, 1982, prev. Anja Kosjek, 1999, str. 181).
- “Bog ni umrl, postal je hiperrealen” ...
“Apokalipse »ni več«, vendar v prenasičenem svetu »puščava raste«” (*ibid.*, str. 182).
- V knjigi *Popoln zločin* (1995) pravi: “To je zgodba o zločinu – o umoru realnosti. In o iztrebljenju neke iluzije – življenjske iluzije, radikalne iluzije sveta. Realno ne izgine v iluziji, iluzija je tista, ki izgine v integralni realnosti. [...] Žal ni zločin nikoli popoln ...” (prev. A. Kosjek in Stojan Pelko, 1999, str., 193).

“Dno Nič”: *Ground Zero, 9/11*

Jean Baudrillard: “Konec koncev so to sicer nekako storili oni, mi pa smo to hoteli. Če tega ne upoštevamo, dogodek izgubi vsakršno simbolično dimenzijo, je čisto nesrečno naključje ...” (*Duh terorizma*, 2002)

Mrtve sence v Hirošimi, od 6. avgusta 1945 do večnosti

Mono no aware: občutljivost, “čuječnost”

Yosa Buson:
Pesnik in njegov haiku,
črnilo in akvarel, ok. 1770

Mojster **Buson** (18. st.),
jesenski haiku:

- *Yoru no ran
ka ni kakurete ya
hana shiroshi*
- An orchid at night –
hidden by its own fragrance,
the white flower
- Orhideja v noči –
s svojim vonjem skrita
bela cvetlica

Hvala za vašo pozornost!